

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ

А Розкриваються засади проектної технології як ефективного засобу розвитку творчих здібностей майбутнього правознавця в процесі вивчення іноземних мов. Розглянуто різні підходи до трактування проектної технології; визначено особливості використання проектної технології в процесі іншомовної освіти, зокрема студентів-правознавців; розкрито умови її реалізації; виявлено стадії та етапи діяльності в процесі підготовки та здійснення проектів. Висвітлюється типологія проектів, подана їх класифікація; визначена роль викладача під час планування, організації і реалізації проектної технології у процес навчання іноземним мовам.

Ключові слова: проектна технологія; комунікативні здібності; іншомовна освіта; майбутній правознавець; проект

Актуальність проблеми. Нині в умовах реформування національної юридичної освіти висуваються нові вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх правознавців. Так, розроблення провідними фахівцями і науковцями проекту Державного стандарту вищої освіти України бакалаврського рівня в галузі знань – 08 Право, спеціальності – 081 право (2017) [7] окреслює засади навчально-виховного процесу у вищій школі юридичної галузі, визначає фахові і предметні компетентності майбутнього правознавця. Нові вимоги обґрунтовують нагальну потребу модернізації змісту професійної юридичної освіти загалом і необхідність підготовки майбутнього правознавця з творчим образом мислення, здатного застосовувати знання в професійній діяльності у нестандартних ситуаціях, який володіє рисами ініціативної, рішучої особистості зокрема. Одним із ефективних засобів формування творчої особистості майбутнього фахівця, зокрема юриста, виступають проектні технології, що спрямовані на розвиток особистісних можливостей і розкриття творчого потенціалу студентів, навчають діяти самостійно, розвивають комунікативні здібності, стимулюють інтерес до майбутньої професії, включають студентів до активного діалогу культур тощо.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Сутність проектної технології, історія її розвитку в педагогічній науці, вимоги до реалізації проектної технології у навчально-виховному процесі, типи проектів, компонентна структура, алгоритм, особливості використання й основні етапи впровадження в навчальний процес висвітлено у працях вітчизняних науковців В. Копилової, І. Малафіїка, Т. Пащенко, Є. Полат, Т. Розсошних, С. Сисоєвої та ін.; серед зарубіжних дослідників, що вивчають вплив проблемної технології на процес навчання студентів у різних освітніх контекстах, – І. Ільтер, С. Кінгстон, Р. Маркс, А. Палінксар, Е. Соловей, Дж. Фішман, Р. Шнайдер та ін.

У зазначених дослідженнях проектні технології розглядаються як ефективний засіб розвитку особистісних можливостей у процесі гуманітарної підготовки, трудового навчання, суспільствознавства тощо, як модифікація продуктивного навчання, як механізм адаптування людини до швидкозмінних умов життя [5; 9; 10; 11]. Проектне навчання сприяє формуванню ключових компетентностей,

розвитку комунікативних здібностей, активізації навчально-творчої діяльності студентів, стимулює мотивацію навчально-пізнавальної діяльності шляхом залучення учнів до дослідження автентичних проблем [3; 4; 8; 10; 11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас питання розроблення і впровадження проектної технології у навчання майбутніх юристів у процесі іншомовної освіти не отримало достатнього висвітлення в науково-педагогічній літературі. Тому виникає об'єктивна необхідність проаналізувати, виявити й обґрунтувати ефективність застосування проектної технології в процесі іншомовної освіти майбутніх правознавців.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні необхідності впровадження і реалізації проектної технології у навчання майбутніх правознавців у процесі іншомовної підготовки як ефективного засобу розвитку творчих здібностей студентів.

Викладення основного матеріалу. У науковій літературі одним із ефективних шляхів стимулювання розвитку внутрішніх можливостей творчої особистості студентів є проектна технологія (від лат. *projectus* – кинутий уперед), що спрямована на формування ключових компетентностей студентів, заохочення до самостійної дослідницької діяльності, стимулювання інтересу до визначеної проблеми, створення певного матеріального або інтелектуального продукту [1; 4; 9]. Широкого розповсюдження технологія отримала на початку ХХ століття в США (Дж. Дьюї, В. Кільпатрік) і західноєвропейських країнах, хоча витoki проектної діяльності беруть свій початок в архітектурних майстернях Італії XVI століття. Дж. Дьюї пропонував будувати навчання на активній основі через доцільну діяльність учня у співвідношенні до його особистого інтересу в цьому навчанні. Ідеї методу проектів виникли в Росії під керівництвом педагога С. Шацького в 1905 році, проте у 30-х роках метод був засуджений і витіснений із вітчизняної педагогіки [4; 6].

Нині ми наново спостерігаємо відродження проектної технології та її продуктивного використання в різних галузях освітньої діяльності.

Проектне навчання інтерпретується як: 1) організація навчального процесу, спрямована на самостійне розв'язання студентами навчально-пізнавальних завдань на основі са-

мостійного збирання інформації, обов'язкового обґрунтування і наступного коректування продуктивної навчально-пізнавальної діяльності, її самооцінки і презентації результату [3]; 2) спільна діяльність викладача та студентів, спрямована на пошук вирішення навчальної проблеми, проблемної ситуації [6]; 3) вирішення навчальної проблеми у вигляді проектної діяльності, яка полягає у стимулюванні викладачем інтересу учнів до проблеми, оволодінні учнями необхідними знаннями і навичками для її вирішення, практичному застосуванні отриманих результатів [9, с. 120]; 4) сукупність методів, спрямованих на набуття студентами необхідних знань, життєво необхідних умінь і світоглядних цінностей, в основі яких лежить дослідницька діяльність студентів, у процесі якої розвиваються когнітивні знання, комунікативні вміння, метакогнітивне мислення студентів, створюється і презентується оригінальний продукт як результат такої діяльності [11]. Т. Розсошних зазначає, що в основі проектної технології лежить розуміння студентом того, що в першу чергу йому потрібні здобуті знання. Технологія, на думку дослідниці, реалізується в процесі конкретної праці студента, на основі його вільного вибору і з урахуванням його інтересів. Акцентовано увагу на тому, що проектне навчання орієнтовано на самостійну діяльність учня (індивідуальну, парну, групову), яка виконується протягом визначеного часу із застосуванням інтеграції знань, умінь із різних галузей науки, техніки, творчості [8, с. 125]. Н. Мойсеюк у свою чергу визначає навчальний проект як форму організації занять, яка передбачає комплексний характер діяльності всіх його учасників, спрямовану на отримання освітньої продукції за певний період (від одного заняття до декількох місяців), метою якого є створення педагогом таких умов, за яких результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності учнів [4].

На думку дослідників [1; 4; 10; 11], особливостями використання проектної технології в процесі іншомовної освіти, зокрема студентів-правознавців, є:

1) в основі технології лежить особистісно-діяльнісний підхід;

2) технологія заснована на моделюванні соціальної взаємодії в малій групі в ході навчального процесу, базується на ідеї взаємного навчання, при якому студенти беруть на себе не тільки індивідуальну, а й колективну відповідальність за рішення навчальних завдань, допомагають один одному, відповідають за успіхи кожного члена групи;

3) у результаті такої діяльності відбувається мимовільне запам'ятовування лексичних одиниць і граматичних структур, мотивується мовленнєва діяльність;

4) технологія робить процес навчання іноземним мовам активним, осмисленим, ціннісно-орієнтованим, інтегративним і автентичним, що заохочує студентів глибоко мислити та використовувати свої знання на практиці;

5) відбувається розвиток комунікативних здібностей за всіма видами мовленнєвої діяльності в процесі вивчення іноземних мов; формується соціокультурна компетенція;

6) максимально враховує інтереси й особистісні можливості студентів, розвиває іншомовні комунікативні здібності,

спираючись на попередній досвід студентів; розвиває вміння працювати з іншомовними джерелами, здійснювати тематичний підбір лексичного матеріалу, користуватися двомовним словником тощо;

7) забезпечується розвиток творчих здібностей і навичок самостійної діяльності студента (аналіз, синтез, порівняння, експериментування, прогнозування результатів і вміння застосовувати знання на практиці);

8) проектна діяльність як автентичне завдання забезпечує зв'язок із реальним середовищем, стимулюючи інтерес до майбутньої професії; включає студентів до активного діалогу культур;

9) навчає здатності працювати у різноманітних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника); формувати вміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати різні гіпотези, вміти робити умовиводи в процесі іншомовної освіти [1; 4; 10; 11].

Отже, *проектна технологія навчання студентів-правознавців іноземним мовам* – це цілеспрямовані дії викладача і студентів для вирішення навчальної проблеми у вигляді проектної діяльності, яка базується на особистісно-діяльнісному підході і спрямована на набуття майбутніми юристами знань, розвитку професійних умінь, комунікативних здібностей у професійному спілкуванні іноземними мовами і формуванні ціннісно-мотиваційної сфери майбутніх правників, у процесі якої створюється і презентується оригінальний продукт як результат такої дослідницької діяльності. *Комунікативні здібності* представляють собою властивості особистості, що забезпечують ефективність її комунікативної діяльності, перш за все спілкування з іншими особистостями, і психологічну сумісність в діяльності [1, с. 103]. Комунікативність у широкому значенні можна інтерпретувати як здатність до спілкування, контактів, зв'язок чи спілкування з ким-небудь або чим-небудь, комунікабельність, що визначається як здатність бути комунікабельним, товариськість, контактність [2, с. 562].

До структури комунікативних здібностей дослідники відносять: 1) здатність розуміти інших людей (прагнення до розуміння інших, вміння слухати партнера по спілкуванню, спостережливості); 2) експресивна здатність до самовираження особистості (прагнення бути зрозумілим іншими, правдивість, культура мовлення, довіра до партнерів); 3) здатність адекватно впливати на партнерів по спілкуванню (вимогливість, ввічливість, такт, рішучість). Серед комунікативних здібностей, важливих для навчання мовам, виокремлюють: 1) здатність до пізнавальної діяльності; 2) здатність до емоційно-оціночної діяльності; 3) здатність здійснювати мовленнєві дії [1, с. 103].

Обов'язковими умовами реалізації проектної технології навчання майбутніх фахівців, зокрема юристів, у процесі іншомовної освіти, на думку дослідників [4; 5; 9], виступають:

1) проект повинен розроблятися за ініціативою студентів, тема проекту може бути одна, а шляхи його реалізації в кожній групі – різні;

2) проект завчасно спланований, водночас він гнучкий, можливі зміни в процесі виконання;

3) проект зорієнтований на вирішення значущої у дослідницькому, творчому плані проблеми / завдання, що вимагає для вирішення інтегрованого знання, дослідницького пошуку;

3) акцент на активну розумову діяльність студентів, що забезпечує творче застосування мовного матеріалу; розвиток комунікативних здібностей за всіма видами мовленнєвої діяльності; вміння набувати знання через власну діяльність;

4) самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність студентів на занятті або в позааудиторний час; дослідницький характер діяльності;

5) використання дослідницьких методів: визначення проблеми, завдань дослідження; висування гіпотези їх рішення; обговорення методів дослідження; оформлення кінцевих результатів; збір, систематизація й аналіз отриманих даних; підведення підсумків, оформлення результатів; презентація; висновки; коригування і висування нових проблем дослідження;

6) практична, теоретична значущість передбачуваних результатів, результат проекту має споживача;

7) структурування змістовної частини проекту (із зазначенням поетапних результатів і розподілом ролей) [4; 5; 9].

Робота над проектом включає такі стадії: 1) постановка проблеми; 2) планування або проектування; 3) підготовка і виконання проекту – пошук інформації, продукт проекту, презентація; 4) обговорення та оцінка проекту; 5) рефлексія. У процесі підготовки та здійснення проектів можна виокремити такі етапи діяльності: 1) висування, обговорення й обґрунтування гіпотези вирішення поставленої проблеми; 2) обговорення методів перевірки прийнятих гіпотез у малих групах, оформлення результатів; 4) робота в групах над пошуком результатів, аргументів, що підтверджують або спростовують гіпотезу; 5) захист проектів (гіпотез рішення проблеми) кожної з груп з опонуванням із боку всіх присутніх; 6) виявлення нових проблем.

Дослідники [1; 5; 8; 9] виокремлюють такі види проектів за їхньою типологією, зокрема в процесі іншомовної освіти:

1) за характером кінцевого продукту проектної діяльності: – конструктивно практичні проекти (щоденник спостережень, розробка ситуації спілкування);

– ігрові / рольові проекти (учасники виконують певні ролі, обумовлені характером і змістом проекту, особливістю вирішуваної проблеми, це можуть бути літературні персонажі або вигадані герої, що імітують соціальні чи ділові відносини, ускладнюються ситуаціями, придуманими учасниками

– розігрування ситуації, драматизація події, твір власної п'єси);

– інформаційні (спрямовані на збір інформації про певний об'єкт, явище; передбачають ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз й узагальнення фактів, призначених для широкої аудиторії – відеофільм, презентація, телеконференція).

– дослідницькі проекти (повністю підпорядковані логіці невеликого дослідження – аргументація актуальності теми дослідження; визначення проблеми, предмету, об'єкта, завдань, методів дослідження, джерел інформації; висування гіпотез і визначення шляхів вирішення проблеми, обговорення отриманих результатів, висновки; оформлення результатів дослідження; позначення нових проблем для подальшого дослідження, що має повністю відповідати рівню мовної підготовки студентів певного етапу навчання);

– проекти конкретного соціологічного обстеження;

– видавничі проекти (замітка в газету);

– сценарні проекти (сценарій відеофільму, плану твору, стаття, репортаж);

– прикладні (практико-орієнтовані) проекти, яких відрізняє чітко визначений із самого початку результат діяльності його учасників, що орієнтований на соціальні інтереси самих учасників;

– творчі проекти (не мають детально відпрацьованої структури спільної діяльності учасників і припускають відповідне оформлення результатів (спільна газета, твір, відеофільм, драматизація, рольова гра, репортаж, дизайн і рубрика газети, альманаху, альбом);

2) за предметно-змістовою галуззю знань: монопроект (у рамках однієї галузі знання), міжпредметний проект;

3) за характером координації проекту: безпосередній (жорсткий, гнучкий), опосередкований (неявний, що імітує учасника проекту);

4) за характером контактів (серед учасників однієї групи, багатьох груп, внутрішні, регіональні, міжнародні);

5) за кількістю учасників проекту;

6) за тривалістю виконання проекту.

Роль викладача полягає в тому, щоб створити умови, максимально сприятливі для прояву творчого потенціалу студентів, координувати пошукову, дослідницьку роботу студентів, допомагати долати виникаючі труднощі, допомагати студентам у пошуку джерел, необхідних їм у роботі над проектом; підтримувати, заохочувати й стимулювати студентів до вирішення певних проблем і спрямовувати розвиток особистості студентів, творчий пошук для організації їхньої спільної роботи [1; 4; 8].

Таким чином, під проектом розуміється самостійна планована і реалізована на іноземній мові робота (випуск газети чи журналу, збірника статей тощо), що дозволяє здійснювати диференційований підхід до навчання, підвищувати активність і самостійність студентів на основі навчально-рольових ігор, самостійного вирішення навчальних завдань тощо [1].

Практичною реалізацією проектної технології в Криворізькому економічному інституті ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана» є створення проекту на заняттях іноземної мови і під час самостійної позааудиторної роботи студентів-правознавців на тему «Crime and punishment».

Метою проекту є створення електронного журналу «Peculiarities of the juridical systems in English-speaking countries and Ukraine».

Тема «Types of crimes and punishment in the USA and Ukraine»

Вид проекту: змішаний (творчий, практико-орієнтований, дослідницький).

Результат: Створення презентації в програмі Microsoft Power Point і захист (публічне обговорення) проекту, що включений до електронного журналу «Peculiarities of the juridical systems in English-speaking countries and Ukraine».

Етапи проектної діяльності:

1. Початковий (визначення теми, вибір підтем – «Moral aspects of death penalty», «Witness protection programs:

deficiencies and prospects», «Courts today and in the past» тощо, формування ініціативних груп, складання плану проектної роботи і формулювання мети, збір матеріалу).

2. Основний (аналіз способів і цілей роботи в групах, пошук джерел необхідної інформації та збір матеріалу, аналіз можливих труднощів).

3. Заключний (підготовка захисту готових проектів та їх захист, обговорення отриманих результатів, рефлексія, визначення подальших проблем). Аналіз проектної діяльності може бути поданий у вигляді *табл. 1*:

Таблиця 1

Аналіз проекту «Types of crimes and punishment in the USA and Ukraine»

Аналіз проекту			
Тема		тривалість	курс 2
Types of crimes and punishment		3 тижні	викладач
Дисципліна/між предметні зв'язки (інші предметні галузі, які слід включити)		Іноземна (англійська мова), Кримінальне право, Юридична психологія, Система судових та правоохоронних органів	
Ідея проекту (Етапи, підсумок, резюме проблеми, завдання, дослідження)		Початковий, основний, заключний етапи. Навчальна проблема вирішена, всебічно розглянуті питання проекту	
Рушійні питання		Моральний бік різних способів покарання, недоліки системи захисту свідків тощо.	
Здібності і вміння, які будуть розвинуті під час проектної діяльності		Творчі здібності, критичне мислення, комунікативні вміння іншомовного спілкування	
Ресурси	обладнання	ноутбук, проектор, флеш-накопичувач	
	матеріали	правознавчі документи, наукові дослідження в межах окресленої тематики	
Методи		проектні, дискусійні, ігрові	
Продукт	група	презентація	
	студент		
Оцінка	Самооцінка	Оцінка інших учасників (одногрупників)	
Постановка нових проблем		розробити проект «Effective system of witness protection in Ukraine»	

Результати дослідження. Використання проектної технології на заняттях іноземної мови сприяло значному підвищенню мотивації навчання майбутніх правознавців, розвитку творчих здібностей і комунікативних умінь іншомовного спілкування. Спостерігається тенденція до покращання показників успішності: абсолютна успішність підвищилась до 87 %, середній бал до 4,4. Отже, проектна технологія виступає дієвим засобом стимулювання розвитку творчих здібностей майбутніх правознавців. Це ефективний динамічний підхід до навчання, в процесі якого студенти активно вирішують реальні проблеми / завдання і набувають глибші знання через власну дослідну діяльність. Проектна технологія, в основі якої лежить особистісно-діяльнісний підхід, максимально враховує інтереси й особистісні можливості студентів, розвиває іншомовні комунікативні здібності й навички самостійної дослідної діяльності. Однак упровадження даної технології в освітній процес, зокрема у процес іншомовної підготовки майбутніх правознавців, вимагає від викладача ретельної підготовки і творчих зусиль.

Висновки. Систематичне використання технології в процесі навчання іноземних мов розвиває пізнавальні здібності студентів, розумову активність майбутніх правників, що забезпечує творче застосування мовного матеріалу, розвиток комунікативних здібностей за всіма видами мовленнєвої діяльності, вміння набувати знання через власну діяльність. Забезпечується інтеграція знань із різних наукових галузей і різноманітних видів діяльності, що перетворює навчання у захоплюючий процес пізнання і робить ефективнішим і результативнішим. Удосконалюється вміння працювати з іншомовними джерелами, вести бесіду іноземною мовою; у процесі роботи над проектом розвивається інтерес до мови, креативне мислення і навички самостійної роботи.

Перспективи подальших розвідок. Подальшого дослідження потребує висвітлення проблеми застосування технологій навчання в процесі гуманітарної підготовки майбутніх юристів, обґрунтування дидактичних засад розвитку творчих здібностей студентів-правознавців у процесі іншомовної освіти.

 Список використаних джерел

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва: Изд-во ИКАР, 2009. 448 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
3. Малафіт І. В. Дидактика новітньої школи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Слово, 2015. 632 с.
4. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. 5-те вид., доп. і перероб. Київ: Б. в., 2007. 655 с.
5. Полат Е. С. Метод проектов на уроках иностранного языка. *Иностранные языки в школе*. 2000. № 2-3. С. 37–45.
6. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования. Москва: Изд. центр «Академия», 2010. С. 193–200.
7. Проекти стандартів вищої освіти України / Науково-методична рада Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti>.
8. Розсошних Т. В. Інформаційні проекти як активізація навчально-творчої діяльності студентів. *Актуальні проблеми формування творчої особистості*: зб. наук. пр. за матер. регіон. наук.-практ. конф., 28 квіт. 2010 р., Брянка / Ред.: С. В. Савченко; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2010. С. 124–127.
9. Сисоєва С. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб., 2011. Київ: ВД «ЕКМО». 324 с.
10. Blumenfeld P. C. Soloway E., Marx R., Krajcik J. S., Guzdial M., Palincsar A. Motivating Project-Based Learning: Sustaining the Doing, Supporting the Learning. *Educational Psychologist*. 1991. №26 (3–4). P. 369–398.
11. Ilter İ. A study on the efficacy of project-based learning approach on Social Studies Education: Conceptual achievement and academic motivation. *Educational Research and Reviews*. 2014. № 9 (15). P. 487–497.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 29.10.2018

Чижикова О. В. Особенности использования проектной технологии в процессе иностранного образования будущих правоведа.

А *Раскрываются основы проектной технологии как эффективного средства развития творческих способностей будущего правоведа в процессе изучения иностранных языков. Рассмотрены различные подходы к трактовке проектной технологии; определены особенности использования проектной технологии в процессе обучения иностранным языкам, в частности студентов-правоведов, раскрыты условия её реализации; выявлены стадии и этапы деятельности в процессе подготовки и осуществления проектов. Освещается типология проектов, представленная их классификация; определена роль преподавателя при планировании, организации и реализации проектной технологии в процесс обучения иностранным языкам.*

Ключевые слова: проектная технология; коммуникативные способности; процесс обучения иностранным языкам; будущий правоведа; проект

Chyzhykova Olga. Features of the Use of Project Technology in the Process of Foreign Education of Future Lawyers.

S *This article reveals the basic principles and foundations of project-based learning as an effective means of a future lawyer creative abilities' development in the process of foreign languages training. Different approaches to the interpretation of project-based learning are considered in the article; the numbers of specific features of project-base learning usage in the process of foreign language education, of law students in particular, are disclosed in the article, the conditions of its realization are revealed. Stages of activity in the process of preparation and implementation of projects are represented. The article covers the typology of projects, gives their classification. The role of the teacher in planning, organizing and implementing of project-based learning in the process of foreign languages training is determined in the article.*

Key words: project technology; communicative abilities; foreign language education; future lawyer; project